

OBČANI O SEBI IN O DRUGIH

Urbanizacija in motorizacija nas razdvajata

Eden najstarejših delavcev Saturnusa je Emil Ščurk, 62-letni vodja remontne delavnice. Praznovanji 1. maja se je udeleževal že pred vojno v razmerah, ki jih ni primerjati z današnjimi. Takrat je delavec moral imeti precej poguma, da je praznoval 1. maj, saj so to prepovedale oblasti, pa tudi delavci sami so se bali, saj je nad njih glavami stalno visela grožnja odpusta.



Emil Ščurk: „Za 1. maj bom kar doma“

„Se spomnite, kako ste praznovali 1. maj pred vojno?“

„Kaj se ne bi. Takrat smo delavci prišli na delo v nedeljskih oblekah in že s tem dali vedeti, da je 1. maj – praznik delavstva. Takrat sem delal v Oljarni in vem, da smo po delu nekateri odšli v gostilne in praznovali tam ali pa odšli na izlete.“

„Pa so vas oblasti pri tem ovirale?“

„Kot se spomnim, ne. Je pa za vsak 1. maj prišel v tovarno žandar kontrolirat, kdo manjka. Ker sta bili v bližini tudi Kemična tovarna in Saturnus, je hodil od ene tovarne do druge in pazil, da se kaj ne pripeti.“

„Kje pa ste praznovali?“

„Na več krajih. Spomnim se Tomačevega, Dobrove, okolice Dobrunj, enkrat smo bili celo na Veliki planini. Smo se pa iz naše tovarne težko udeleževali teh praznovanj, ker smo delali v treh izmenah in že sam način dela ni dopuščal večjih manifestacij. V tovarni je bilo tudi veliko ljoticcev in ti so ovirali ostale delavce v enotnem praznovanju.“

Za 1. maj v naravo

Hladilnica v Zalogu, last podjetja Slovenija sadje, sodi med uslužnostne dejavnosti. V njej shranjujejo blago razna podjetja iz Slovenije pa tudi iz drugih republik. Skladiščnik tega velikega obrata je 40-letni Tone Bricelj, doma iz Bizovika. Pri tem podjetju dela že 14 let in je eden prvih delavcev tega obrata od njegove ustanovitve.

„Kaj vse hladite v teh hladilnicah?“

„Precej stvari. Glavno sezono pa imamo poleti, ko podjetja shranjujejo borovnice, črni ribez in druge sadeže, posebno robido in maline, katere zmrzujemo „globoko“ na minus 20 stopinj Celzija. S tem zmrzovanjem podaljšamo svežino plodov za mesec dni. Gre pa to blago predvsem v izvoz.“

„Pa imate še drugo blago v hladilnicah?“

„Seveda! Imamo raznovrstno blago: od mesa, piščancev, raznih mesnih izdelkov do drugega lahko pokvarljivega blaga.“

„In hladilniški prostor zadošča povpraševanju po skladiščenju pri vas?“

„Povpraševanje je predvsem po hladilnem prostoru z globokim zmrzovanjem, ker s tem zadržimo blago za daljšo dobo. S tem načinom shranjevanja podjetja svoje viške vskladiščejo in jih dajo na trg tedaj, ko je po tem blagu povpraševanje.“

„Imate mogoče v načrtu razširitev hladilnic?“

„Imamo, saj prav sedaj razširjamo kapaciteto hladilnic in bodo po vsej verjetnosti nared že to sezono.“

„Kolikšna pa je kapaciteta obstoječih hladilnic?“

„Za sedaj 250 vagonov. Z novo dograditvijo pa se bo povečala še za 400.“

„Pa ste bili v vaši tovarni sploh kaj organizirani?“

„V naši tovarni ne. Prvič smo bili zelo razdvojeni, drugi pa nismo s svojimi mezdami bili toliko potisnjeni ob zid, da bi morali prek štrajka in organizacije iskati boljše pogoje za delo in zaslužek.“

„Kakšno pa je bilo razporejenost delavcev na ta dan?“

„Ja, precej drugačno kot danes. Danes vsak gleda le to, kako bo izkoristil prost dan, kam se bo peljal itn. Takrat tega ni bilo. So pa vsi delavci, ne glede na barve, vedeli, da je to delavski dan. Tisti, ki so bili razredno zavzednejši, so vedeli, da se bodo s tovariši po delu dobili v gostilnah ali na izletih in tam dali duška svoji tlačeni energiji. Proti večeru je imel marsikdo že okajeno glavo in te smo morali miriti, da ni prišlo do konfliktov z oblastmi.“

„Pred vojno je bilo nekaj precej hrupnih in burnih praznovanj 1. maja. Ste bili morda na katerem od teh?“

„Ne, nisem bil. Kot sem že povedal, naša tovarna ni bila organizacijsko povezana in zato smo bili nekako izven delavskih dogajanj. Teh stvari smo se udeleževali le posamič in zato nisem šel na neke organizirane izlete s povsem političnim povdankom na prvem maju.“

„Kako pa boste praznovali 1. maj letos?“

„Slabo! Bolan sem in kot kaže, mi letošnje leto ni naklonjeno. Zato bom praznične dni izkoristil za okrevanje in počitek in bom doma.“

„In druga leta? Kako je bilo?“

„Verjetno veste, da smo po vojni 1. maj praznovali precej bučno, s paradami vojske in delovnih kolektivov pa tudi z množičnimi izleti, po tovarnah pa z veselici in delitvijo dobčka. Odkar pa smo zašli v motorizacijo, vse to izginja in za ta dan je vsak prepuščen sam sebi ali pa le majhni družbi v naravi in na izletu pri čevapčičih.“

„Torej mislite, da se ta dan praznuje preveč mrtvo?“

„Prav gotovo. Ta dan si predstavljam drugačnega od ostalih dni v letu. Mislim, da bi ta dan moral zapustiti neki vtis s poudarkom na delavcu in njegovemu delu, ne pa da se po končanih praznikih zgovarjajo le, koliko je kdo pojedel in popil in koliko je bilo karambolov. Vidim, da se je ta dan v primerjavi s predvojnimi popolnoma spremenil. Imamo pa delavci tudi danes nekaj podobnih težav kot pred vojno, saj je socialna razlika velika in delavec ne more verjeti besedi enakost, to je besedi, za katero se je boril.“



„Kaj pa agrumi, kako je z njimi?“

„Banane smo včasih imeli tudi do 400 ton na mesec, sedaj pa imamo od južnega sadja največ limon in pomaranč. Banane dozorevajo prav se-“



Tone Bricelj: „Delavci v hladilnici bi morali imeti priznano benificirano delovno dobo.“

daj v zoriščici pri temperaturi plus 20 stopinj.“

„Kot vidim, je pri vas predvsem težaško ročno delo. Kaj mi lahko poveste o tem?“

„Sam način dela je tak, da brez ročnega dela ne gre. Lahko bi uporabljali paletizacijo – in to tudi bomo, dokler pa te ni, smo prisiljeni uporabljati ročno delo. S paletizacijo bi veliko pridobili na času, toda žal druga podjetja tega še ne uporabljajo in tako smo prisiljeni delati po starem.“

„Torej so vaši delavci v glavnem nekvalificirani?“

„Da, in približno polovico je žensk. Te delajo predvsem pri prebiranju, sortiranju in pakiranju blaga. Prevoze in prenose iz vagonov in

v vagone ter tovarnjake pa opravljajo moški.“

„Kako je z zdravjem delavcev, ki delajo v hladilnicah z nizkimi temperaturami?“

„Dela pri tako nizkih temperaturah so le za moške, ker po pravilniku ženske teh del ne smejo opravljati. Tisti pa, ki ta dela opravljajo, so podvrženi predvsem revmi in prehladu in borimo se, da bi imeli ti delavci priznano benificirano delovno dobo.“

„Kaj pa zaslužek? Kakšnega imajo ti delavci?“

„Tisti, ki dela pri velikih spremembah temperature, dobi dodatek za težko delo v višini procenta na njegovo plačo in na stalnost. S tem je njegov osebni dohodek že kar visok in to je tudi vzrok, da imamo majhno fluktuacijo delavcev.“

„In koliko zaposluje vaša hladilnica delavcev?“

„Vseh nas je okoli 40.“

„Od kje pa so ti delavci?“

Jezik ni ovira

Prišel je iz Bosanske Gradiške pomagat pri obnovi in graditvi slovenske industrije takrat, ko smo delavce najbolj potrebovali. Sakib Galić ima 39 let in je v Sloveniji že od leta 1949. Lepo govori slovensko in se je v tem času tu popolnoma aklimatiziral. V Kemični tovarni dela že od vsega začetka, začel je kot nekvali-



Sakib Galić: „Meni delijo le obljube“

ficirani delavec s 4 razredi osnovne šole. Dobra volja in vztrajnost pa sta ga pripeljala na tečaj in v šole; tako je končal 2-letno kemijsko šolo in postal v tovarni vodja izmene.

„Se ukvarjate le z osnovnim poklicem ali še s čim?“

„Tudi druge stvari mi pridejo pod roko, saj sem zadnji 2 leti sekretar ZK v tovarni in kot tak se moram ukvarjati tudi z drugimi posli – pri sindikatu, pri samoupravljanju v tovarni in še kje.“

„Kako pa je bilo z vašim šolanjem, saj vam je slovenski jezik gotovo delal težave?“

„V začetku prav gotovo, toda z veliko dobre volje in vztrajnosti je šlo vse po sreči. Pri študiju pa sem imel težave predvsem z delovnim časom, saj sem moral delati in študirati obenem.“

„Torej ste se slovensčine in Slovenije popolnoma privadili?“

„Seveda, saj živim tu že dalj časa, kot sem živel v Bosni.“

„Kako to, da ste vzeli za ženo dekle iz vašega kraja in ne iz Slovenije?“

Mesarjeve skrbi

Hrana – naše vsakdanje skrbi in brige. Te so posebno velike takrat, ko se cene dvigajo in sedaj smo ravno v takem obdobju. Je pa 52-letni Anton Šeško človek, ki ima s prehrano dosti opravka, saj je mesar – z majhnimi presledki – že od leta 1936. Sedaj dela v obratu mesne industrije Emona v Zalogu v razsekovalnici mesa. Dobrodušen sobesednik je doma iz Bežigrada in vsak dan se vozi v Zalog in nazaj z avtobusom. Med kolegi je eden najstarejših mesarjev tega obrata in dobro pomni, kako je začel služiti kruh.

„Zanima me, kdaj ste se šli učiti in kaj vas je pripravilo do tega, da ste postali mesar?“

„Učiti sem se šel zelo pozno, s 16. letom. Doma nas je bilo pet otrok in moja želja je bila, da bi študiral. Oče je nekaj časa upal, da bo dobil kakšno podporno zame; ker pa te ni bilo in sem imel že 16 let, sem moral zagrabit za tisto, kar je bilo pri roki.“

„Ste lahko dobili mojstra, da vas je sprejel v uk?“

„Ne, sploh ne! Imel pa sem srečo,

„Kljub temu, da je delo težaško, so ti delavci domačini in vsi občani naše občine. V najhujši sezoni pa zaposlimo tudi študente in morebiti še koga; toda le v sezoni. Število zaposlenih, ki sem ga prej povedal, je zelo statično.“

„Blizu se 1. maj; kaj si predstavljate za delavski praznik?“

„Ne vem, kaj bi odgovoril. Toda v našem obratu ga praznujemo še kar dostojno. Vsako leto v podjetju pripravimo proslavo z zakusko, da se delavci spomnimo 1. maja in obdržimo v zavesti, kdaj je delavski praznik. Ker delamo v dveh izmenah, pridejo dan pred praznikom vsi delavci na delo že dopoldan in skupno praznujemo. Takrat se dogovorimo tudi za skupni majski izlet.“

„Kako pa boste vi preživel prvo-majске praznike?“

„Verjetno bom šel z družino in prijatelji na Janče. Tam bomo pekli čevapčiče, popili šilce ali dva ter tako praznovali 1. maj.“

„Čisto slučajno. Ob neki priliki sem bil doma, jo spoznal in tako mi je postala žena. Nisem vzel domačinke zato, ker Slovenke ne bi mogel dobiti, temveč je bil slučaj in ta ne glede na republiške meje.“

„In je žena prav tako zadovoljna tu kot vi?“

„Mislim, da je. Tu je že 10 let in v toliko letih se vsega privadiš, posebno če imaš ob sebi družino. Gre pa njej kot meni na živce stanovanje, ker to še zdaleč ni tako urejeno, kot bi moralo biti.“

„Pa vam pri tem problemu ne more pomagati tovarna, v kateri ste že 22 let?“

„Obljubljala, toda po naravi sem miren človek in to mi morebiti škodi. Vem, da je tovarna v tem času razdelila že dosti stanovanj, meni pa delijo le obljube.“

„Kot sekretar ZK ste gotovo seznanjeni s programom za 1. maj. Povejte kaj o tem?“

„Nekega programa za sedaj nimamo, upam pa, da bomo za 1. maj vseeno nekaj pripravili. Povedati moram, da je bilo podjetje pred nekaj leti v hudih finančnih težavah in smo zato opustili take proslave. Želim pa, da se to popravi in se 1. maj praznuje tako, kot mu gre.“

„Kako pa si predstavljate 1. maj – praznik delavstva?“

„Če bi hoteli pravilno vrednotiti 1. maj, bi najprej morali spremeniti pogoje za delavca. Danes so med ljudmi prevelike socialne razlike, ki ne izhajajo iz dela – ali pa se eno delo vrednoti boljše kot drugo. Opuščamo marsikaj, kar je bilo v delavsko korist deklarirano že pred 30 leti; npr. socialna enakost in drugo. Danes smo priča nebrzdanih bogatenj nekaterih na škodo drugih. Delavec to vidi in boli ga, da je prevečkrat porinjen v stran. Mislim, da se moramo ob tem prazniku zamisliti in se vprašati, če smo dali delavcu vse, kar mu gre.“

„In kako boste 1. maj praznovali vi?“

„Bolj slabo. Žena dela v Yulonu prav za 1. maj, sam pa z dvema otrokoma ne morem nikamor. Veselim pa se mehaniziranega oddelka v tovarni, ki bo odprt za 1. maj. S tem bo odpadlo glavno težaško delo in dobro vem, kakšno je, saj sem tam začel.“

da so na Turjak, od koder sem doma, hodili lovci iz Ljubljane na lov. Tam je oče prosil mesarskega mojstra Koprivca iz Ljubljane, naj me vzame v uk. No, usmilil se me je, šel sem v Ljubljano in se izučil za to, kar sem.“

„Pa vas ta poklic veseli?“

„Sprva me ni prav posebnost, pa sem se privadil. Če bi imel več izbire, bi šel raje za kovinarja; ker pa ni šlo, sem postal pač mesar.“

„In to delo opravljate vseskozi?“

„Ne. Ker mi je še vedno ostalo nekaj veselja za kovinarja, sem takoj po vojni napravil izpit za šoferja in nekaj časa vozil, toda vedno okoli klavnice in mesarjev.“

„Kakšni pa so bili delovni pogoji pred vojno?“

„Precej drugačni! Nismo poznali odrejenega delovnega časa in morali smo delati pozno v noč ali pa vstajati tudi ob 4. uri zjutraj. Moram pa pripomniti, da mojster ni bil slab. Stanoval sem pri njem in tudi jedel sem skupno z njimi pri mizi. Seveda sem z delovnim časom to krepko poplačal, toda čas je bil tak in hvalen sem bil, da je bilo tako.“

„Kaj pa kvaliteta mesa? Je kakšna razlika med nekdanjimi vrstami mesa in današnjimi?“

„Mislim, da je bila kvaliteta precej boljša. Temu je prispevalo to,



Anton Šeško: „Kakovost mesa je bila včasih boljša“

da so bili mesarji specializirani za posamezno vrsto mesa. Niso bili mesarji za vse, temveč npr. mesar za svinjsko meso, goveje, ovčje, suho meso itd. In tudi trgovci z mesom, ki so kupovali pri nas, so bili izbirčni. Na te smo se morali predvsem ozirati in paziti na kakovost mesa.“

„Ali se danes ne?“

„Danes gre meso iz klavnice v velikih količinah in nemogoče je voditi tako kontrolo, kot jo je imel včasih posemezni kupec. Veste, postrežljivost mesarjev je bila velika in

»Zame so vsi dnevi in noči enaki«

V Papirnici Vevče, v dvorani, kjer prebirajo in štejejo papir, dela 33-letna Anica Mlakar, mati dveh otrok. Mož se je pred sedmimi leti odselil in pustil njej 12 in 8 let stara otroka, da se prebijajo skozi življenje, kot vedo in znajo.

„Pa vam mož plačuje za otroke?“

„Plačuje! Mesečno 360 din za oba.“

„In plačuje redno?“

„Redno, saj po sodnijski odločbi tudi mora.“

„Kaj pa vaši prejemki?“

„Po odbitku za pralni stroj dobim okoli 700 din mesečno. S tem denarjem in s tistim, ki ga dobim od moža, moram preživljati sebe in otroke. Lahko si mislite, kako je trem ljudem živeti s tem denarjem ves mesec ob tej draginji.“

„Kaj pa stanovanje?“

„Tudi to je zame zelo velik problem. Sedaj stanujem pri mami v vlažnem stanovanju s 27 kvad. metri površine. Nijam ne vode ne svojega stranišča, niti svojega vhoda ali dvorane. V taki stiski se rojevajo problemi sami od sebe in ne vem, kdaj jih bo konec.“

„Kaj pa tovarna? Ali ne bi mogla na kak način pomagati?“

„Pred leti sem vložila prošnjo za stanovanje, pa mi je bila odbita. Vem, da je pri stanovanju treba prispevati svoj delež, ki pa hitro zneso nekaj milijonov. Teh nimam; in ne preostane mi drugega, da останem tam, kjer sem.“

„Zanima me še vaše delovno mesto, ste vsaj tam zadovoljni?“

„Če bi bila plača malo boljša, bi bilo vse v redu. Delovno mesto kot tudi tovarna sta mi všeč. Stanujem blizu in v papirnici delam že 15 let. Navajena sem na delo kot tudi na okolico.“

„In delo, kakšen delovni čas imate?“

„Delam v dveh izmenah; enkrat dopoldne, drugi popoldne. Delam pa v istem času, ko sta otroka v šoli, tako da sem vsaj z njima skupaj takrat, ko sta prosta. Nijam nobene, da bi pazil nanje in vse sloni le na mojih ramah.“

„Pa imate kaj problemov z njima?“

vsem svojim varčevalcem čestitamo za praznik dela

ljubljska banka

pravi naslov za denarne zadeve

poznalo se je, da je bila med privatniki velika konkurenca.“

„Kakšni pa so delovni pogoji pri vas danes?“

„Splošni pogoji so boljši, toda način našega dela je takšen, da mora biti mesar pri delu z mesom na hladnem in mokrem. To pogojuje revmatizem in skoro ni mesarja, da ne bi bil revmatičen. Zato se mi zdi delovna doba za mesarje do 60 let starost predolga in morali bi jo skrajšati.“

„Pa je pri vas veliko starih mesarjev?“

„Ne veliko in še ti, ko gredo v pokoj, tega dolgo časa ne uživajo. Mesarja ni mogoče prestaviti na lažje delo, saj je vsako delo v klavnici težko.“

„Vprašal bi še, če se spomnite, kako ste pred vojno praznovali 1. maj?“

„Tam, kjer sem delal, nas je bilo malo in neke delavske organizacije ni bilo niti nismo bili povezani z drugimi. Zato ta dan tudi praznovali nismo. So ga pa tam, kjer je bilo več delavstva skupaj, predvsem v velikih tovarnah.“

„Kako pa boste 1. maj praznovali letos?“

„V glavnem doma. Žena je na zdravljenju v Laškem, sam pa ne bom šel nikamor. Želim pa, da dobro praznujejo 1. maj vsi drugi, posebno še moji stanovski tovariši.“



„Imam, pa veliko. Večji je že dvakrat zaostal in če je le mogoče, mi nagaja in v to navaja že tudi mlajšega. Za pomoč sem se obrnila tudi na zavod za socialno varstvo, toda vsi mi pravijo, naj bom nežna z njima in potrpežljiva; toda le kako, v takih razmerah, v kakršnih sem.“



Anica Mlakar: „Otroci pogrešajo očeta, jaz pa moža.“

Lahko je govoriti o teh stvareh, saj tisti, ki tako govori, verjetno sam nima takšnih problemov.“

„Blizu se 1. maj, praznik delavstva! Kaj si ob tem predstavljate in kako si zamišljate praznovanje 1. maja?“

„Za mene je praznik le toliko, da bom prosta, pa ne glede na to, ali je to prvi maj ali dan mrtvih. Dneve ob takih praznikih izkoristim za pranje, pospravljanje in drugo; praznovanje kot tako ne pride v poštev. Meni bi najbolj koristilo in bi se ga tudi najbolj zapomnila, če bi dobila za ta dan povišanje plače ali vsaj kak višek ali pa, da bi nekaj bremen, ki jih nosim sama, ne vse po svoji krivdi, padle z mene.“

„Upam, da vseeno želite drugim veselo praznovanje prvega maja!“

„Vsekakor! Kljub situaciji, v kakršni sem, še nisem tako zagrenjena, da bi bila jezna na ves svet in drugim, posebno svojim sodelavkam, želim veselo praznovanje prvega maja.“